

→ TIETOISKU ←

KOMMUUNIEN LÄHEISSUHTEET

Anna Heinonen

”Eivät kaikki avioliitotkaan kestä niin kauan. Ihmisten polut voivat erkaantua.” Näin kertoi *Helsingin Sanomien* haastattelussa Hannele Junttila, joka oli laittanut osuutensa kommuunikodistaan myyntiin.¹ Hänen tapauksessaan yhteisasuminen oli kestänyt viisitoista vuotta, joista kolmetoista yhdessä omistetussa asunnossa. Lapsiakin yhteisössä oli ollut kolme. Kommuunielämä ei siis välttämättä kytkeydy pelkästään nuoruuteen ja opiskeluaikaan niin, että se päättyisi tulojen kasvamiseen ja lastenhankintaan.

Millaisia ovat ne suhteet, joita kommuunikodeissa kehkeytyy, kun saman katon alla arkeaan elävien lasten ja aikuisten suhteet eivät jäsenny ainakaan pelkästään parisuhteen ja ydinperheen kautta? Sosiologi Sasha Roseneil kirjoittaa länsimaisten yhteiskuntien ”queereista virtauksista”, joilla hän viittaa sekä homoseksuaalisten suhteiden suurempaan institutionaaliseen ja sosiaaliseen hyväksyntään että heterosuhteiden monimuotoistumiseen. Yhdessä asuvaa ydinperhettä, joka koostuu heteroseksuaalisesta parista ja heidän biologisista lapsistaan, ei voida enää yksiselitteisesti pitää yhteiskunnan perusyksikkönä. Samaan aikaan ystävyyssuhteet ovat tulleet ihmisille yhä keskeisemmiksi tavalla, joka on jo pitkään ollut tuttua lesbo- ja homokulttuureista: siellä koteja on jaettu ystävien, rakastajien, elämäkumppaneiden ja muiden ”valitun perheen” jäsenten kanssa.²

Väitöskirjatyössäni lähestyn kommuunikoteja tällaisena paikkana, jossa elämänkaaren heteronormatiivinen ja parisuhdekeskeinen logiikka kyseenalaistetaan. Olen kerännyt tutkimukseni haastatteluaineistoa

vuosina 2018–2019. Haastattelemilleni kommuunien asukkaille asuin-kumppaneiden kanssa eletty ystävyys on usein erityislaatuista ja syvää, ja he kertovat yhteisessä kodissa asumisen tuottavan tällaista muista ystävyksistään eroavaa läheisyyttä ja ”perheen kaltaisuutta”.

Kommuuneissa tai muissa yhteisöllisen elämän asumismuodoissa ydinperheen suljetun piirin avaaminen onkin ollut historiallisesti tärkeä tavoite. Näin on ollut monin paikoin Israelin kibbutseilta pohjoismaiseen yhteisöllisen asumisen kehittämiseen.³ 1960- ja 1970-lukujen ”vaihtoehtoisin elämänmuotoihin” liittyvän kommuuniliikkeen jälkeen kommuunielämän tutkimus on kuitenkin jäänyt useammaksi vuosikymmeneksi vähemmälle huomiolle.⁴

2010- ja 2020-luvun taitteessa kommuuniasujat pohtivat osin vanhoja, osin uusia kysymyksiä. Siinä missä 1960-luvun tanskalaiset kommuuniasujat saattoivat nukkua kaikki samassa makuuhuoneessa estääkseen yhteisön sisällä pariutumisen, tämänhetkisessä kommuunielämässä tavoitteena näyttää ennemminkin olevan sellaisten suhteiden luominen, jotka täydentävät pari- ja perhesuhteiden palettaa.⁵ Nykyisessä kommuunielämässä on tärkeää, että asukkailla on omat huoneet, jonka oven avulla he voivat säädellä yksin ja muiden kanssa olemista, kuten haastattelemani Aino kertoo: ”On tiettyjä koodeja, tässä ovelussa, että miten ne toimii, että saaks häiritä vai eiks saa häiritä, vai onko hyvin suotavaakin häiritä.”

Silti kommuunisuhteet haastavat ajattelemaan uudelleen perhe-elämän ja kodin suhdetta sekä yhdessä asumiseen liittyviä ajallisia ja tilallisia näkökulmia. Suomessa yhteisöasumisen tutkijoiden mielenkiinnon kohteena ovat olleet muun muassa ekokylät, ryhmärakennetut kerrostalot ja korttelimaiset yhteisöt, kuten Annikin puutalokortteli Tampereella.⁶ Tällaiset useista asunnoista ja erillisistä yhteistiloista koostuvat asuin-yhteisöt pyrkivät luomaan yksityisen ja julkisen tilan väliin mallin, jossa naapurit muodostavat keskenään kylämäisen yhteisön ja jakavat keskenään tiettyjä aktiviteetteja.⁷

Kommuunielämä, jossa koti jaetaan yhden yksityisen asunnon seinien sisällä, kyseenalaistaa kenties toisella tapaa tällaista yksityisen ja julkisen tilan jaottelua. Suomessa monet kommuuneista, kimppakämpistä ja yhteisöistä rakennetaan asuntoihin, jotka on suunniteltu ydinperheen asuttavaksi. Asuntojen tilojen suunnittelu, muoto ja käyttö tuottavat ja pitävät yllä perhe-elämään ja sen jatkuvuuteen liittyviä käsityksiä. Esi-merkiksi huoneet on usein suunniteltu vanhempien makuuhuoneeksi ja

lasten huoneiksi. Myös asuntojen sisustus, kuten näytteille asetetut valokuvat, voivat jatkaa tätä kodin tilan kytkeytymistä parisuhde- ja ydinperhekeskeisyyteen. Toisaalta kommuunien asukkaat voivat kuvitella tilaa uudelleen ja tuottaa sille uusia merkityksiä esimerkiksi innovatiivisilla huoneratkaisuilla, väliseinillä ja tilan jakamisella. Kommuunikoti voi myös käyttää vaikkapa valokuvia siihen, että se tekee näkyväksi omaa ”perhehistoriaansa”.⁸ Tuossa historiassa kommuuneista jo pois muuttaneet ihmiset saattavat asettua osaksi kommuunin tarinaa, jota siirretään eteenpäin uusille asukkaille.

Tyypillisesti ajatellaan, että pitkäkestoisimmat ihmissuhteet ovat merkityksellisimpiä, vaikka näin ei välttämättä ole. Kommuunielämään liitetään usein ajatus paitsi sen kytkeytymisestä nuoruuteen tai pitkitettyyn nuoruuteen, myös sen vääjäämättömästä ”epäonnistumisesta” eli kommuuniasumisen päättymisestä.⁹ Pitkäkestoisuuden ja ylisukupolvisen jatkuvuuden arvostaminen liittyy käsityksiin toivotusta elämäntilasta, jossa nuoruuden monimuotoisia suhteita ja ystävyyksiä seuraa ”aloilleen asettuminen” puolison ja mahdollisten lasten kanssa.¹⁰ Luvun alussa lainaamani pitkäaikaisen kommuunieläjän kommentti kuitenkin kyseenalaistaa tällaisen asetelman, jossa lupaus parisuhteen ja avioliiton lopullisuudesta uskotaan pitäväksi ja nämä ihmissuhdemuodot siten luotettavammiksi kuin kommuunisuhteet. Kommuunisuhteissa saate-taankin arvottaa suhteiden ajallista kestoa sillä tavalla toisin, ettei yhteisöasumisen loppumista pidetä epäonnistumisena vaan osana elämän normaalia kulkua.

Tutkimusta nykyaikaisista kommuunisuhteista kaivataan lisää. Eri-tyisesti tietoa tarvitaan kommuuni- ja yhteisöelämän suhteiden moni-muotoisuudesta ja kirjosta. Huomiota tulisi kiinnittää niihin suhteisiin, jotka eivät noudata normatiivista elämänkaarijattelua ja rajoita kommuuniasumista opiskelujalle tai nuoruuteen. Näin voitaisiin saada uusia tapoja ajatella ja arvottaa elämänkaaria, sitoutumisia ja suhteiden ajal-lista kestoa.

Väitöstutkimuksessani haastateltavat kertovat useimmin, että asuvat kommuunissa, koska haluavat olla yhdessä muiden ihmisten kanssa. Muita tärkeitä arvoja useille heistä ovat ekologisuus ja resurssien jaka-minen. Tällainen ajattelu saattaa vahvistua tulevaisuudessa esimerkiksi ilmastonmuutoksen myötä. Myös asumisen kallistuminen kaupungeissa tulee todennäköisesti kasvattamaan yhteisöasumisen suosiota. Tutki-malla kommuunikotien sisällä rakentuvia suhteita voidaan kyseenalaistaa

totunnaisia käsityksiä kodeista ja samalla saada tietoa sellaisista käytännöistä ja sitoumuksista, jotka eivät perustu hetero- tai parisuhdenormatiivisille rakenteille. Lisäksi kommuunitutkimus auttaa osoittamaan, miten asunnot heijastelevat käsityksiä ihmissuhteiden muodoista ja miten tämä tulisi ottaa huomioon asuntojen rakentamisessa, jotta suhteiden moninaisuutta voitaisiin vaalia ja tukea.

KOMMUUNIEN LÄHEISSUHTEET

1. Taipale 2018.
2. Roseneil 2000; 2007b; Cook 2014; Weston 1991.
3. Vestbro & Horelli 2012.
4. Rubin 2001.
5. Anderssen, Andersen & Van Deurs 1970; Rubin 2001.
6. Eräranta, Moisander & Pesonen 2009; Laine ym. 2018.
7. Horelli 1989.
8. Wilkinson 2014; Smart 2007.
9. Heath 2004; Shey 1977.
10. Wilkinson 2014; Halberstam 2005; Roseneil 2006a.